

NA MYSLI

Keňa

Po stopách změny klimatu

V termínu 11.–19.6.2022 jsme uskutečnili cestu do Keni po květinových a kávových farmách, které jsou zapojeny do systému Fairtrade, jehož smyslem je poskytnout pěstitelům a pěstitelkám ze zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek.

Tým sestával z novinářů a novinářek, influencerky, zástupců mladých ambasadorů a ambasaderek projektu Hra o klima a organizací Na mysl i a Fairtrade Česko a Slovensko. Cesta byla hrazena z programu DEAR Evropské komise a spolufinancována Českou rozvojovou agenturou. Od cesty jsme očekávali získání osobních zkušeností a informací, tak abychom je mohli předávat dál a komunikovat probíraná témata (spravedlivá odměna za práci, zákaz dětské a nucené práce, pěstování šetrné k životnímu prostředí, klimatická změna, dopady módního průmyslu).

Dopředu jsme řešili jak otázku etického zpracování témat, tak emisní dopad cesty na globální oteplení a změnu klimatu a vše podřídili tomu, aby pozitivní dopady cesty vyvážily naši stopu.

Obsah

- 04 Postkolonialismus**
- 06 Keňa**
- 07 Fairtrade**
- 08 Klima ovlivnili nejméně, ale bojují nejvíce** (pěstitelé a pěstitelky kávy)
- 14 Růže z lásky pochází z Keni. Ale za jakou cenu?**
- 18 Otevřete skříň Dandory a ucítíte páchnoucí šaty. Svoje.**
- 20 Ztracená divočina:**
Co se můžeme naučit z Keni
- 22 Klimatická spravedlnost**
- 23 Poděkování**

Postkolonialismus

Základem pro pochopení postkolonialismu, je správné pochopení událostí, které se v kolonizovaných společnostech odehrály, a toho, jaké důsledky kolonizace v těchto společnostech dodnes přináší v sociální, psychologické, kulturní, politické a ekonomické sféře.

Pro postkolonialismus jako myšlenkový směr je zásadní perspektiva utlačovaných. Postkolonialismus spočívá ve dvou bodech: v kritice té části západního způsobu poznávání světa, která je postavena na násilí, a v odhalování rasistických pilířů západních kulturních vzorců, které se nejvíce projevovaly prostřednictvím různých forem hegemonie, a to právě během evropské kolonizace.

Na jedné straně tak stojí běloch (který je kódovaný jako dobro, civilizace, dospělost) a na straně druhé černochoch/indián/barevný (který je zase kódovaný jako zlo, barbarství či infantilita). Kromě společenského uspořádání se v tento moment podstatně mění i ekonomický systém – prostřednictvím kolonizace je postupně rozšířen kapitalistický výrobní způsob po bezmála celé planetě.

Největším problémem koloniálního vztahu ke světu je, že objevování a poznávání světa je exkluzivně vymezeno pro jedince, kteří se v daném řádu moci nacházejí ve výhodné sociálně-ekonomické pozici. Bílý muž vždy nachází v novém (či jiném) projevu stejného, není schopen nahlédnout jinakost, a tudíž je jediným subjektem, který je uzpůsoben k myšlení. Právě z tohoto důvodu může Kryštof Kolumbus psát ve svých dopisech či denících o tom, že místní obyvatelé nehovoří a že bude třeba je naučit mluvit.

21. únor je Mezinárodním dnem boje proti kolonialismu.

Pro aktuální uspořádání světové společnosti je charakteristické, že přetrvává nerovné rozdělení zdrojů ve prospěch evropské menšiny, které má původ právě v koloniálních vztazích. Moderní společnosti jsou genericky spojeny s kolonizací a s násilím kolonizace, které se projevuje v politickém a ekonomickém útlaku.

V rámci dekolonizovaných společností je stále reprodukována specifická koloniální struktura moci založená na rasově, etnicky a antropologicky zakotvené sociální diskriminaci.

Dle postkoloniálních autorů a autorek měl kolonialismus tak zásadní vliv, že bez něj nelze pochopit západní modernitu a globalizaci. Západ se navíc se svým koloniálním dědictvím stále zcela nevypořádal. Jeden z pozůstatků koloniálního pohledu na svět je například to, že si dodnes připomínáme „objevení“ Ameriky.

Objevení Amerik implikuje, že Evropané původní obyvatele nechápali jako plnohodnotné lidi, jako obyvatele daného území, ale spíše jako součást flory, fauny, či místní přírody. Postkoloniální kritické přístupy chápou tento moment setkání (takzvané objevení) a následné zabránění území jako jeden ze základů pro formování evropské identity a modernity jako civilizačního projektu. V rámci tohoto původního koloniálního projektu jsou některé části světa, specificky části Evropy a území, kam se Evropané rozšiřovali, vnímané jako přirozeně předurčené vést světovou civilizaci a lidstvo. Naopak další části světa a jejich obyvatelé, především jiní nežli bílí, jsou vnímány jako podřadní, poddaní, jako lidé, kteří si nedokážou ani sami vládnout.

Často zaznívá názor, že i přes jeho problematičnost znamenal kolonialismus pro kolonizované země určitý pokrok: budování škol, nemocnic či komunikací. Podle tohoto názoru proto kolonialismus nebyl úplně špatný. Filozof Maldonado-Torres toto smýšlení považuje za jeden z typických pokusů obhájit kolonialismus, avšak ve skutečnosti se zakládá na chybném předpokladu, že kolonizace údajným primitivům přinesla civilizaci.

Moderní impéria od 15. století rozvíjí pohled, že lidé, s nimiž se setkávají v ostatních částech světa, jsou ve srovnání s Evropany od přírody podřadní. Evropané proto podle tohoto náhledu mohli své koloniální výboje chápat jako laskavost a dar těm, které považovali za primitivy. Avšak lidé stavěli mosty už před příchodem západní modernity, rozvíjeli matematiku, disponovali technologiemi. Lidé si na své cestě dějinami předávali myšlenky, sdíleli je, a dělo by se tak dál i bez evropské koloniality. Koloniální způsob myšlení a života nakonec vystavil planetu ohrožení v podobě klimatické krize, protože přispěl k rozšíření průmyslové civilizace.

Dekolonizace

Kolonialismus podle Nelsona Maldonada-Torrese nelze nijak ospravedlnit, a už vůbec ne dehumanizaci s ním spojenou. Jak se ale s tímto dědictvím vypořádat? Postkoloniální myšlení prosazuje takzvanou dekolonizaci, která může znamenat jak přehodnocování všeho toho, co po sobě kolonialismus zanechal, tak zpětné doceňování kultury, kterou vytvořili kolonizovaní lidé. Společně s touto dekolonizací je zapotřebí opustit nekritický pohled na novější dějiny.

Keňa

Kolem roku 2000 př. n. l. se v části východní Afriky usadili Kušité ze severní Afriky. Od 1. století n. l. keňské pobřeží navštěvovali arabští obchodníci zakládající arabské a perské kolonie. V 15. století přišli na území Portugalci, kteří přerušili arabskou nadvládu, avšak v 16. století opět ustoupili islámské nadvládě. Evropané se dostali k vlivu až v 19. století s příchodem Spojeného království v důsledku Berlínské konference, která ustanovila nové principy vyhlášení svrchovanosti evropských mocností nad africkým územím a rozdělila evropské sféry vlivu v Africe. Britská vláda zde v roce 1895 vyhlásila

Východoafrický protektorát a v roce 1920 byla Keňa oficiálně prohlášena za britskou kolonii. S narůstající diskriminací a segregací černošského obyvatelstva rostla jeho nespokojenost, která v padesátých letech vyústila v násilný organizovaný odpor. Keňané v letitém boji za samostatnost nakonec uspěli a v roce 1962 byla Keni poskytnuta vnitřní samospráva. V prosinci 1963 se stala nezávislou prezidentskou republikou a v čele usedl africký nacionalista Jomo Kenyatta. Tentýž rok se země připojila k britskému Společenství národů Commonwealth.

Keňská republika

Jamhuri ya Kenya

Hlavní město: **Nairobi**

Počet obyvatel: **56 milionů**,
z toho v Nairobi 4,4 milionů

Rozloha: **583 tisíc km²**

Měna: **KES**, keňský šilink

Jazyk: **svahilština, angličtina,
arabština, kmenové jazyky**

Fairtrade

Fairtrade je obchod založený na partnerství. Fairtrade je certifikace zboží, které splňuje určité sociální, ekonomické a ekologické standardy. Smyslem této certifikace je poskytnout pěstitelům a pěstitelkám ze zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek. Pěstitelé a pěstitelky dostávají v rámci systému Fairtrade za svou práci, kakao, kávu nebo jiné komodity spravedlivou mzdu, nebo výkupní cenu, která odpovídá nákladům na pěstování či výrobu a zároveň umožňuje důstojné živobytí. Fairtrade znamená spravedlivější obchodní podmínky, dodržování lidských a pracovních práv a šetrnost k životnímu prostředí.

Mezi základní principy Fairtrade patří:

- výkupní cena odpovídající nákladům udržitelné produkce a důstojného živobytí
- spravedlivá odměna za práci
- dlouhodobé obchodní vztahy
- dodržování úmluv Mezinárodní organizace práce (ILO)
- zákaz nucené a dětské práce
- dlouhodobě udržitelný rozvoj místních komunit
- kontrolované využívání pesticidů a další zemědělské chemie
- zákaz využívání geneticky modifikovaných plodin
- šetrnější přístup k využívání přírodních zdrojů

Jak Fairtrade řeší změnu klimatu

Změna klimatu není spravedlivá. Často jsou nejvíce postiženi ti, kteří mají nejnižší uhlíkovou stopu. Nikdo to neví lépe než pěstitelé a pěstitelky, z nichž někteří se již nyní potýkají se ztrátou půdy, úrody a živobytí. Extrémní počasí a rostoucí teploty už zasáhly produkci hlavních fairtradových komodit, včetně kávy, kakaa a čaje.

Fairtrade pomáhá pěstitelům a pěstitelkám zvýšit odolnost vůči změně klimatu. Mohou využít fairtradový příplatek, tedy peníze navíc, které získají z prodeje plodin a výrobků s certifikací Fairtrade, na projekty, jako je výsadba stromů, zavlažování a diverzifikace plodin, které jsou udržitelnější na místní úrovni, ale zároveň přispívají ke globálnímu boji proti změně klimatu. Sami tak rozhodují o tom, jak budou peníze z příplatku použity, protože právě oni nejlépe vědí, co potřebují, aby se stali odolnější.

Klima ovlivnili nejméně, ale bojují nejvíce

Možná se díváme na poslední pěstitele a pěstitelky kávy odrůdy Arabica. S úžasem nasloucháme, jak jsou na rovníku v Keni zkoušeny v boji s klimatickou změnou praktiky předků – roubování, chov včel, výsadba ovocných stromů, či terasy. A jsou inovovány – méně hnojiv, postřiků, bezorebné techniky s co nejmenším a nejmělkším zásahem do půdy, tak aby byl život v ní ochráněn a mohl pomáhat se zadržením vláhy. Jenže čas se krátí. Arabice, farmářům, farmářkám, všem. I našemu času na návštěvě v pohoří Nandi. Ve střední Evropě by v takové nadmořské výšce byl ještě sníh, tady bují palmy.

Autobus stoupá po neuvěřitelně strmých prašných cestách vymletých až na skálu. Krajina se ve výšce téměř 2000 m.n.m. krásně zelená. Není to však les. Nejsou to ani pole. Ale pozoruhodná ukázka agrolsnictví. Praxe, která je u nás tak málo k vidění. Je to jedna z elegantních odpovědí na potravinovou, klimatickou ale i ekonomickou krizi. A také to není nic víc ani méně než pragmatické hospodářství.

Ve vesnici pěstitelů kávy v Kibukwo ve velkém sázejí stromy. A přitom respektují původní les. Nekáci ho, nezasahují, nechají ho, aby rostl sám. Zpestřují krajinu až cizinec těžko pozná, co je přírodní a co kulturní. A na tom závisí jejich živobytí.

Konec Arabiky?

V Kibukwu nám nabízejí keňský čaj – čaj s mlékem. Kdo čekal v kávovém družstvu kávu, musí být notně zklamaný. Ale taková je realita. Stejně jako pěstitelé kakaa v drtivé většině neznají chuť čokolády. Čokoláda i káva představují pro pěstitele a pěstitelky příliš drahou pochoutku. A možná ji ani ochutnat nestihnou.

Nacházíme se v ideální nadmořské výšce 1 777 metrů, ale už dávno ne v ideální teplotě. „Arabica potřebuje pro svůj růst teplotu mezi 14 a 25 stupni,“ vysvětluje Getahun Gebrekidan, produktový manažer pro kávu a čaj pro oblast střední a východní Afriky z obchodního zastoupení Fairtrade Africa. Bez váhání odpovídá na otázku, zda svět skutečně přijde o Arabiku. „Ano, může se to stát.“

Počasi, na které bylo obyvatelstvo na rovníku zvyklé po generace, se mění. V Kibukwo se prodlužuje období sucha. Chybí vláha, když to kávovník potřebuje, když kvete.

V družstvu Kaliluni, které navštívíme později, nás Bernard Mumo Maingi, školitel farmářů a farmářek zase přivítá se slovy: „V období vaší návštěvy mělo být chladno a vlhko. No a je chladno a sucho. Rozložení srážek se v průběhu roku mění. Z normálních podmínek jsme přešli do abnormálních.“ A to výrazně mění chování (nejen) kávovníku.

„Nemůžeme si dovolit technologie. Ale můžeme se učit.“ Farmáři a farmářky se všemožně učí ovlivňovat mikroklima, aby si kávovníky udrželi. Dělají maximum, aby ochránili půdu, vodu. To je jedna možnost.

Druhá možnost? „Pěstovat Robustu. Ta roste i při teplotách až 38 stupňů,“ povzdechne si Getahun. „Chutná vám instantní káva?“ Není špatná, ale je hořčejší, zemitější, nemá tak pestrou paletu olejů a cukrů, nepřekvapí sladkými a ovocnými tóny zkaramelizovaného cukru.

Jenže káva jako taková je podle vědců a vědkyň v ohrožení. Při zvýšení průměrné teploty o dva stupně přestává kávovník plodit. Pokud se oteplí o tři stupně – zahyne. Přesně k takovému oteplení svět zatím směřuje.

Arabika ještě nějaký čas nabídne rozmanitý zážitek jako stíny, vůně a struktury na kávových polích farmáře Williama Togomy z družstva Kibukwo. Noříme se čím dál hlouběji do podmanivé buše.

Mohutné klenby vysokých stromů ochraňují mikrosvět pod nimi, kávovníky tvoří keřovité poschodí. Těžko uvěřit, že tento chrám zbudoval člověk a ne příroda. Zastavujeme – svah je mimořádně strmý. Pokud tu William hospodaří, musí jeho pozemky ničit drastická eroze půdy. Nic takového se ale neděje. Jak je to možné?

Ruce ukážou pod nohy. „Dělám terasy.“ William popisuje, jak s nimi brání erozi, zadržuje vláhu i živiny. Jen je musí každý rok ručně obnovovat. „A pokud jsou deště intenzivní, musím to dělat častěji.“ Usmívá se. Ale jeho ruce prozrazují, jak je to neuvěřitelná dřina.

V družstvu Kaliluni zas učí školitel Bernard kolegy a kolegyně, že nesmí ničit půdu. „Už nesmí kopat hluboko, jen zlehka obhospodařovat. A nesmí nechat půdu holou, vždy na ní musí něco růst. Jinak z ní slunce vytáhne cenné živiny, půda ztratí schopnost je vázat ale také i zadržovat vodu!“

Není to jen tak – vysadit stínící strom. Školitel prsty imituje paprsky slunce. Strom by měl stínit a chránit vrchol kávovníku. Ale zároveň musí ráno a odpoledne umožnit slunci, aby osvítilo keřík z boku.

Pěstitelé kávy spojují staré s novým. Používají staré odrůdy původních kávovníků, protože mají dlouhé kořeny, které dokážou vytáhnout vodu z větších hloubek. Na kmeny však štěpí řízky nových odrůd, odolnějších vůči chorobám, škůdcům.

Ale v komunitě se odehrává ještě jedna zajímavá změna. Čím dál více prostoru dostávají ženy – pěstitelky.

Violah Chemeli z družstva Kibukwo dostala kávové pole od manžela. Hrdě říká, že už nějakou dobu nepoužívá žádná umělá hnojiva. Byla čím dál dražší. Místo toho hnojí s tím, co jí poskytuje hospodářství – kravský trus, listy, odřezy. Nepoužívá už ani herbicidy, sama si připravuje semínka z mateřských stromů. Útlum chemie povzbudí život v půdě. A vitální půdní život je dobrý v ukládání uhlíku a vytváření zásob vody. Ročně si Violah sama vydělá asi 400 eur. Když k tomu připočte manželův příjem, pokryje jim to všechno, co potřebují? „Téměř.“

Naši hostitelé v Kibukwo zdůrazňují, že ve své komunitě nemají ženy zakázáno mluvit či vlastnit věci. Avšak tradice zatím vede k tomu, že mluví i vlastní méně.

Mění se to. Ženy se osamostatňují. Fairtrade Afrika povzbuzuje muže, aby manželkám darovali pole, podobně jako uspěla Violah. Změnu lze pozorovat i na struktuře družstva Kibukwo. Muži už nemají v posledních letech tak výraznou převahu, mezi členy přibýlo mnoho žen. U družstva Kaliluni je to už vyvážené, z více než 1 200 aktivních členů je žen téměř polovina.

Je tato země pro mladé?

Ano, je to běžný obraz farem, všude jsou převážně senioři, řekne programová vedoucí Faith. Mladí odcházejí do měst. Nechtějí zůstat. Faith popisuje, jak se snaží práci na farmě zatraktivnit. A vysoká míra nezaměstnanosti může být nakonec šancí. Mění se to? Je to... proces, odpoví diplomatically. A vzápětí se ptá ona – jak je to u vás s mladými lidmi? Chtějí pracovat na venkově? Po odpovědi debata utichne.

Růže z lásky pochází z Keni. Ale za jakou cenu?

U jezera Naivasha vstupujeme na farmu Longonot. Květinový byznys měl zásadní vliv na jezero a okolí. Květiny se zprvu pěstovaly na otevřené půdě. A z ní voda smývala vše, co se na této půdě používalo, do jezera.

„Narativ o ničení jezera dnes už neplatí,“ zamračí se vedení farmy Longonot. „Děláme vše pro to, abychom jezero neznečišťovali. My si tu dobře uvědomujeme, co dokáže s krajinou udělat znečištění. Životní prostředí je hluboko v našich srdcích,“ přesvědčuje Julius Njuguna, manažer farmy. Co to znamená? „Stavíme mokřady.“

Uměle vybudovaný mokřad lemují palmy, keře, květy. Postavili jej asi před sedmi lety. Čistí odpadní vody. Využívá sedimentaci, štěrkové úložiště s různou zrnitostí. V důmyslně navrženém systému rostliny vytahují z vody těžké kovy, o čištění se starají také bakterie.

V turistickém průvodci z roku 2006 se o oblasti Naivasha píše, že je to ekonomicky klesající region, kterému se dálnice vyhýbá obloukem. Rozvíjí se tam pouze pěstování růží a jiných květin.

Ale už na přelomu let 2017 a 2018 tvořily řezané květiny z Keni 38 procent trhu v Evropské unii! Keňa byla v té době pátým největším exportérem řezaných květin na světě.

Květinový byznys v Keni se rozběhl až v 80. letech 20. století. Dnes expanduje do Austrálie, Asie. Region Naivasha se rozvíjí.

Při pěstování květin přešli výlučně na hydroponii. Jde o uzavřený systém. Celkově vodu na farmě důsledně recyklují. Organický odpad vrací zpět do půdy. Využívají ho při sázení stromů ale velkou část i v bioplynce na výrobu elektřiny. Začali více využívat biopesticidy a přírodní hnojiva. „Oproti minulému roku jsme snížili množství použité chemie o 20 procent,“ upřesňuje Ravi Sathe, člen managementu.

Nenutí je k tomu legislativa, ale ekonomika. „Pokud recyklujete, výrazně snižujete náklady a chráníte si byznys. Už dnes šetříme 40 procent na vodě i hnojivech,“ dodá Njuguna.

Podobné mokřady se na květinových farmách u jezera Naivasha stávají standardem.

„Záleží na tom, jak moc ochráníme svět pro naše děti,“ konstatuje Njuguna. „Neumíme odpovědět, zda je naše řešení to nejlepší. Ale víme, že naše děti nás budou soudit. A to je ten nejsilnější impulz, který máme.“

Nevyřešitelné dilema

Ale i přes všechno nám tento byznys od samého začátku nedává smysl. Vozit letadly květy přes půl světa? Se zděšením později zjišťujeme, že se to skutečně vyplatí.

Už v letech 2007 a 2009 se dělaly studie, které vypočítaly, že dovážení řezaných květů do Spojeného království z Keni letadlem má nižší uhlíkovou stopu, než když se vypěstují a dovezou z Holandska.

Studie z roku 2018 i 2023 zpřesňují výpočty, ale závěr je stejný.

Uhlíková stopa fairtradových květin vypěstovaných v Keni je i přes leteckou dopravu do Evropy stále nižší než uhlíková stopa květin vypěstovaných v Holandsku. „Důvodem je, že v Holandsku se květiny pěstují ve sklenících, které musí být vyhřívány, a proto je tu produkce skleníkových plynů 2,9× vyšší a spotřeba energie 6,4krát vyšší než na fairtradových farmách v Keni.“

Otevřete skříň Dandory a ucítíte páchnoucí šaty. Svoje.

Je to skládka odpadu, největší ve východní Africe, uvězněná uprostřed stejnojmenného slumu v Nairobi, hlavním městě Keni. Dandora vznikla v roce 1977 s příspěvkem od Světové banky.

Na dvanácti hektarech dnes vypíná své gigantické tělo, na jehož hnisajících vředech se živí vyhublí psi a krávy, štetinatá prasata a marabu, čápi mrchožrouti a hlavně – lidé.

Na skládce jako sběrači odpadků pracují tisíce lidí. Skládkové „mamy“ nejsou jen jejich autoritami. Uznávají je i policisté, protože mama udržuje pořádek a bezpečnost. Každá mama má ve své skupině asi 20 lidí.

Kriminalita tu není problém, nebezpečí číhá na skládce. „Můžete se kdykoliv pořezat, píchnout se jehlou,“ vypráví mama Annan Mundia. V tlejícím těle Dandory číhají i těžké kovy a zdravotnický materiál. Odpad hoří na otevřených ohních, lidé dýchají černotu, znečišťuje vodní toky. Obyvatelé trpí kožními problémy, bronchitidami, průjmy. V nemocnici v Nairobi je pro lidi z Dandory vyhrazeno celé oddělení.

Ale jak může mít na tom všem podíl Evropa a její opotřebované oblečení? Náš průvodce James Kan-ga ukazuje v bahnu mikinu známé značky. A pak na další kousky. Právě v Dandoře podle něho končí značná část opotřebovaného oblečení ze Severní Ameriky, Číny a Evropy.

Méně než jedno procento oblečení se recykluje na nové šaty. Jedná se o údaj ze zprávy o stavu módy The State of Fashion 2021. Produkce módy se od přelomu tisíciletí zdvojnásobila. Módní průmysl je stále zodpovědný za 10 procent celosvětových emisí. Je hlavní příčinou znečištění vod na planetě.

Obyvatelé bohatých zemí nosí jeden kus oblečení o třetinu kratší dobu než před 15 lety. Pomalá móda není stále v módě. Rychlá móda se ještě více zrychluje. Koupit, chvíli nosit a pak se toho zbavit.

Ještě před tím, než se oblečení z Evropy a Severní Ameriky vyveze, prodá se třídícím společnostem. 25 až 50 procent se rozdrtí na materiál pro hadry, izolaci. 45 až 60 procent je možné vyvézt, nejčastěji do zemí globálního Jihu. Keňa patří k největším dovozcům použitého oblečení, jen v roce 2019 se do země dovezlo 185 tisíc tun. Do Afriky proudí kontejnery plné oblečení, u kterého je jasné, že jde z velké části o nepoužitelné věci.

V Dandoře končí jak obnošené věci, tak i ty zbrusu nové, nikdy nepoužité – kterých nenasatně módní korporace chrlí tolik, že se ani nestíhají prodat. Proč? Protože každý týden je třeba představit novou kolekci.

Model rychlé módy je ničivý. Stejně tak i obecné přijetí toho, že se oblékáme do plastů, do výrobků

z ropy. 69 procent vláken v oblečení tvoří syntetika, polyester je dnes ve více než polovině oblečení. Příroda ho nestráví. Plast se pouze rozpadá na menší a menší části, když ho na otevřených ohništích pálí, když se dostává do řek. Vědci nacházejí mikroplasty v lidské krvi, znepokojivě velké množství v plicích.

Řešení? Výrobci by měli produkovat méně oblečení, ale zato kvalitnějšího, které dlouho vydrží, bude se dávat opravit, znovu využít. Prodejem v butiku nekončí odpovědnost výrobce. V EU se konečně po několikaletém boji daří schválit Strategii EU pro udržitelný a oběhový textil, která je psaná v tomto duchu. Otázka je, jak ji firmy a státy přenesou do praxe.

Nakonec ne Pandořina, ale Dandořina skříňka je tou, kterou se každý bojí otevřít.

Ztracená divočina: Co se můžeme naučit z Keni

Nad hlavami lvů přistávají letadla. Vysoké žirafy masajské, které jsou na červeném seznamu ohrožených druhů, pózují před mrakodrapy. Zebry se pasou pod železnicí. Nikde jinde ve světě není divočina tak blízko k velkoměstu. Kulisu pozoruhodného národního parku tvoří metropole Nairobi.

Divoká stáda cennější než dobytek

Národní park Nairobi, obklopený ploty ze tří stran, oplývá bohatstvím divočiny, která se svobodně prochází na jih, směrem k Athi-Kapitským pláním. Zde žijí Masajové, kteří odjakživa sdíleli prostor s divokými zvířaty. Britský přírodovědec David Attenborough ve své knize „Život na naší planetě“ popisuje, jak Masajové reagovali na úbytek divokých zvířat v okolí Národního parku Serengeti v Tanzanii. Vytvořili chráněné oblasti, aby obnovili prostředí pro divoká stáda. Masajové se dokonce rozhodli snížit počet svých stád v zájmu obnovy divočiny, protože ji považují za cennější než svá stáda dobytka.

Na rozdíl od toho je situace v Národním parku Nairobi odlišná. Masajové začali prodávat pozemky v jižní části parku již na konci 70. let minulého století, což přitahovalo osadníky hledající levnější půdu než v Nairobi. Postupně se na jihu parku objevily první ploty, což zmenšilo prostor pro volnou migraci divočiny.

Když krajina přestane dýchat

V národním parku se tyčí betonové pylony podpírající železnici, která odděluje zvěř od volného prostoru. Pylony jsou cizím prvkem v krásné divočině, ale zvířata pod nimi alespoň mohou projít. Překážky v podobě plotů a infrastruktury však brání divočině v pohybu a ohrožují místní druhy.

V posledních 40 letech park zaznamenal rapidní úbytek mnoha druhů a populace se stále snižuje. To má zásadní dopad na ekosystém, který závisí na migraci zvířat pro udržení rovnováhy.

Chráněné oblasti jsou jako vitríny v muzeu, ale nejsou dostatečné. Důležité je zachovat propojenost krajiny, kterou tvoří vodní toky, mokřady, lesní porosty a louky. Zachování těchto „tepenných“ spojů je klíčem k udržení biodiverzity a zdraví ekosystémů.

Dnešní generace musí jednat, aby zajistila přežití naší planety pro budoucí generace.

Klimatická spravedlnost

Změna klimatu představuje pravděpodobně největší výzvu naší doby, a to kvůli jejím příčinám, historické zodpovědnosti, nerovnoměrným dopadům na společnost a přírodu, dále kvůli potřebě koordinované globální spolupráce a extrémně komplexnímu procesu transformace na nízkouhlíkové společnosti. Všechna tato témata řeší koncept klimatické spravedlnosti. Ačkoli je dopad klimatické změny globální, nepostihne všechny lidi na světě stejným způsobem nebo se stejnou intenzitou. Velmi záleží na tom, kde člověk žije, jak je jeho země či komunita připravena na dopady změny klimatu a kde se jedinec nachází v rámci socioekonomické pyramidy.

Klimatická spravedlnost je především otázkou rovnosti. Klimatická spravedlnost se snaží o vyřešení klimatické krize takovým způsobem, aby nedocházelo k narůstání již existujících nerovností.

Klimatická krize nejvíce zasáhne ty, kteří k ní přispěli nejméně

V letech 1990–2015 vyprodukovalo 10 % nejbohatších lidí na světě (přibližně 630 milionů lidí) více než polovinu kumulativních emisí uhlíku. Spotřebovali tak 31 % celosvětového uhlíkového rozpočtu.

Naproti tomu 50 % nejchudších (přibližně 3,1 miliardy lidí) se na kumulativních emisích podílelo pouze sedmi procenty. Vyčerpali tak pouze 4 % dostupného uhlíkového rozpočtu.

Dopady změny klimatu však nejvíce pocítí tito nejchudší lidé, kteří tvoří 50 % světové populace.

”push“ a ”pull“ faktory spojené s migrací

Push faktory znamenají, že jsou lidé k migraci něčím donuceni, zatímco pull faktory znamenají, že jsou lidé k migraci něčím motivováni. K migraci obvykle dochází v důsledku kombinace obou faktorů, tedy donucovacích a motivačních faktorů. Pokud se například chcete odstěhovat ze země, kde dochází k politickému pronásledování lidí, kteří se staví proti diktatuře, hledáte zemi, kde se budete moci otevřeně projevit.

Donucovací a motivační faktory nyní stále častěji zahrnují i faktory související se změnou klimatu. Například povodně, sucha nebo neúroda prohlubují chudobu lidí. Důsledkem je migrace do míst s úrodnější půdou nebo nižším rizikem přírodních katastrof.

Změna klimatu se v mnohem větší míře dotýká zemí jižní polokoule. Osm z deseti zemí, které byly v letech 1998–2017 výkyvy počasí postiženy nejvíce, byly země globálního Jihu, které měly historicky nejmenší podíl na příčinách klimatické změny.

Jednou z nejzranitelnějších skupin vůči změně klimatu jsou původní obyvatelé. Jejich každodenní životy je do značné míry závislé na přírodních zdrojích a víme, že tyto zdroje jsou silně ovlivněny změnou klimatu. Také jsou dlouhodobě ekonomicky znevýhodněni a mají nízkou úroveň přístupu ke zdrojům a technologiím, které by jim pomohly se lépe připravit či vyrovnat s dopady klimatické krize. Domorodé národy navíc žijí v oblastech a ekosystémech, které jsou negativními dopady změny klimatu postiženy nejvíce.

Poděkování

Děkujeme donorům

bez jejichž programů by nebylo možné uskutečnit cestu do Keni, vydat tuto brožuru ani realizovat přednášky pro školní skupiny a širokou veřejnost.

Autorům textů:

Postkolonialismus (str.4): **Ondřej Lánský**, redakčně kráceno Na myslí

Fairtrade Česko a Slovensko

Klima ovlivnili nejméně, ale bojují nejvíce (str.8), Růže z lásky pochází z Keni. Ale za jakou cenu? (str.14), Otevřete skříň Dandory a ucítíte páchnoucí šaty. Svoje (str.18) a Ztracená divočina: Co se můžeme naučit z Keni (str.20): **Andrej Barát**, redakčně kráceno Na myslí.

Použité fotografie byly pořízeny během cesty.

Také děkujeme všem, kteří se na přípravě cesty podíleli organizačně, svou účastí či podporou.

Tato brožura a s ní spojený vzdělávací program by nemohly vzniknout bez osobních svědectví všech žen a mužů, s kterými jsme se v Keni setkali. Jim jsme slíbili, že budeme jejich příběhy vyprávět dál.

Klimatická změna je největší výzvou naší doby. Vydali jsme se do Keni po jejich stopách, abychom vyslechli příběhy těch, kteří se na ní podílí nejméně, ale dopadá na ně nejvíce.

Jak dopadá klimatická krize na Keňu, její obyvatelstvo a místní faunu a flóru? To se v červnu roku 2022 vydal zjistit tým **Na myslí** společně se zástupci organizace **Fairtrade Česko a Slovensko**, ambasadorem a ambasadorkou projektu **Hra o klima**, influencerkou a skupinou českých a slovenských novinářů a novinářek.

Zastávkami naší cesty byla především kávová, čajová a květinová pěstitelská družstva Longonot Farm, Kibukwo Farmers' Cooperative Society a Kaliluni Farmer's Cooperative Society v okolí Nandi, Naivasha a Machakos, která jsme navštívili ve spolupráci s Fairtrade Africa. Kromě národního parku Nairobi jsme však dostali příležitost také navštívit Dandoru, největší keňskou skládku, kde končí mimo jiné i nechtěný textilní odpad dovezený často z našich krajín.

Chcete se dozvědět více? Podívejte se na některé z reportáží publikovaných účastníky a účastnicemi naší cesty na našem webu nebo nás kontaktujte a domluvte si cestovatelskou přednášku, vzdělávací lekci či promítání pro veřejnost nebo vzdělávací účely.

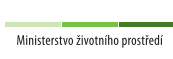
info@namysli.com

Tato publikace byla podpořena z prostředků EU a České rozvojové agentury. Za jeho obsah je zodpovědná výhradně organizace Na myslí, z. ú. a nemusí nutně reflektovat stanoviska Evropské unie.

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován Evropskou unií z fondu Next Generation EU.